

Állandó Néprajzi Bizottság és Magyar Néptudományi Intézet.

— Sebestyén Gyula I. tag indítványa. —

Tekintetes Akadémia!

Még a nagy összeomlás idején, az 1918. évi nov. 25-i összes ülésünkön, két indítványt terjesztettem a M. Tud. Akadémia elé. Az egyik a művelt világ összes akadémiaihoz intézendő szózatra, a másik egy állandó néprajzi bizottság alapítására vonatkozott. Az elsőnek szövegéül a szerkesztéssel megbízott elnökség és titkári testület beadványomat fogadta el és ez hat nyelven meg is jelent. Az állandó néprajzi bizottság felállítását szorgalmazó indítvány teljes szövege az Akadémiai Értesítő 1920. évi I. füzetében olvasható.

E második indítványomban utaltam arra, hogy a nép, mely örök forrása a nemzeti erőnek és örök letéteményese a faji tartalomnak, soha nagyobb jelentőséggel nem bírt, mint ma, midőn minden nép és minden legkisebb nemzetiség a maga nyelvterületén, vagy a legszűkebbnek hirdetett nyelvrokonság kereteiben akar jövődjő háztartásához berendezkedni. Azt is tudjuk, hogy a magyarországi nemzetiségekkel rokon szomszéd népek csodálatos faji öntudatának ébresztői, faji politikájának élesztői az akadémiai által művelt néprajzi tudományok voltak. A néphagyomány iránt a mi Akadémiánk már 1832-ben kezdett érdeklődni, de a népköltés emlékeinek gyűjtését utóbb egészen áthárította a Kisfaludy-Társaságra, mely irodalmi intézetünk e téren a legújabb időkig kiváló tevékenységet folytatott. A néprajzi tudományok rendszeres művelésére már 1889-ben megalakult a Magyar Néprajzi Társaság. A Folklore Fellows néphagyománykutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztálya, melynek elnöke vagyok, kezdeményezésemre a háború előtti években országos gyűjtést indított. A M. Nemzeti Múzeum Orsz. Széchenyi-Könyvtárának minden ellenszolgáltatás nélkül beszolgáltatott gazdag eredmény, emlékirataim s különösen északi tanulmányutam itthon tolmácsolt tapasztalati indították arra a Vallás- és Oktatásügyi Minisztériumot, hogy engem 1916-ban egy nemzeti múzeumi folklore-osztály szervezésével megbízzon s hogy az új osztály számára a maga nemében páratlan Fock-féle lipcei folklore-könyvtárt megszerezze. A M. Nemzeti Múzeumnak egész

múzeummá gazdagodott néprajzi táráról sem feledkezve meg, végül joggal megállapíthattam, hogyha a magyar tudományosság ezidőszerint ennyire föl van a néprajzi tudományokban készülve, „akkor a M. Tud. Akadémia sem zárközhatik el az elől, hogy a legújabb idők szellemének megértésével a néprajzi tudományokat munkakörébe iktassa és egy állandó Néprajzi Bizottság megalapításával e tudományágak rendszeres művelését és támogatását biztosítsa“.

Az új bizottság tárgykörét illetőleg utaltam arra, hogy a meglevő intézmények a gyűjtés munkáját tökéletesen elvégzik, az anyagot tudományosan feldolgozzák és hozzáférhetővé teszik, a kritikailag kiválasztható anyagból azonban eddig csak a népköltési részt adta ki a Kisfaludy-Társaság; „a néptudomány minden egyéb eleme, a népléktan, ethnologia, tárgyi ethnographia, fajtörténet és fajanthropologia világa legelsősorandú akadémiai kiadványoknak szolgáltat gazdag anyagot. Ugyancsak az Akadémiára hárul az a feladat is, hogy a néphagyományok nemzetközi folklorisztikai szempontból nélkülözhetetlen kincskészletét minden művelt nagy nemzetnek tökéletes kritikai kiadásokban hozzáférhetővé tegye. Mert a magyar tudománynak nemcsak felmérhetetlen kára, hanem sürgősen elhárítandó szégyene is, hogy ma már nincs Európának egyetlen népe sem, a melynek a nemzetközi összehasonlító műveletekre utalt folklore és minden egyéb néprajzi tudományág több adalékát ne ismerné, mint a magyarét. A mi esetünkben tehát nemcsak a hazai néprajz, különösen hazai néphagyományunk nyers anyagának idegen nyelvekre lefordított és tökéletes összehasonlító jegyzetekkel ellátott monumenta-sorozatát kell a külföldnek hozzátérhetővé tenni, hanem a külföldet is hozzáférhetővé kell tennünk az európai színvonalon álló magyar néprajzi tudomány számára. Erős a meggyőződésem, hogy a művelt nyugati nemzetek előtt a mi meggyötört társtalan szegény ural-altáji magyar fajunknak semmivel sem tudnánk nagyobb tudományos tekintélyt szerezni, mint hogy ha a M. Tud. Akadémia és a M. Nemzeti Múzeum közös fémjelzésével a lehető legrövidebb idő alatt az ő nyelvükön, tehát német, angol, francia és olasz nyelven egy ízig-vérig magyar tartalmú, de az ő folklorisztikájukat és ethnológiájukat minden legkisebb részletében is érdeklő évnegyedes folyóiratot megindítanánk.

„Tudom, hogy alapszabályaink értelmében a tudományt és irodalmat nekünk magyar nyelven kell művelnünk és terjesztenünk. Ezt a czélt Széchenyi szellemében 1869-ben állapítottuk meg. Az összehasonlító néprajzi tudományok azóta alakultak ki s ma már mindenki tisztában van azzal, hogy nemzetközi tudományos módszerével a néprajz legnemzetibb tudomány-csoporttá

lett: összehasonlító művelettel egy nép lelkiéletének nemcsak egyetemes tartalmát, hanem eredeti termékeit és hagyományos faji sajátosságait is megállapítja. Az európai nagy indogermán kultúrközösségben a magyar faj nyelvsgigete az egyetemes néprajz szempontjából sem pusztán a kölcsönhatások rendkívüli nemzetközi jelentősége miatt fontos, hanem fontos a nemzeti és faji elemek mibenlétének megállapítása miatt is. Ezért a nemzetközi tudományos forgalomban elhelyezett magyar anyag még idegen nyelven is nemzeti tulajdonunk marad és a vele foglalkozó nemzetközi nagy irodalom minden lapja nemzeti ügyünket szolgálja, mert minden tudományos eredménye a nemzetközi piacon forgalomba hozott magyar nemzeti tőkét gyarapítja.“

Mindezt meg kellett ismételnem, mert mióta a tekintetes Akademiának bemutattam, indítványom s a benne foglalt fenséges tárgyú tudományos törekvés olyan elbánásban részesült, a mi párját ritkítja a magyar tudomány történetében.

Indítványomat az ezeréves magyar állam összeomlása és a megaláztatásra, sanyargatásra és végpusztulásra ítélt magyarság sorsa miatt aggodalmaskodó tudós testület egyhangulag tudomásul vette s véleményadásra kiadta az erre illetékes II. osztálynak. Az osztály szűkebb bizottságot küldött ki, mely állott *Csánki Dezső* osztályelnök, min. tanácsos, orsz. főlevéltárnokból, *Fejérváthy László* osztálytitkár, egyetemi tanár, m. nemzeti múzeumi megbízott igazgatóból, *Buday László* l. tag, min. tanácsos, m. kir. központi statisztikai hivatali igazgatóból és *Sebestyén Gyula* l. tag, m. nemzeti múzeumi osztályigazgató, előadóból. Ez a bizottság azonban soha ülést tartani nem tudott. A vörös uralom idején a közoktatásügyi népbiztos megkezdte és zavartalanul folytatta a M. Nemzeti Múzeum szétrombolására és megszüntetésére irányuló munkálatait. A főigazgatónak ez ellen nem volt szava. Fogadalmat tétetett ezért későbbfelelősségre vont új alkalmazottakkal. Készséggel hozzájárult ahhoz, hogy engem, helyettesét — könyvtár-igazgatói helyiségemben való zavartalan meghagyással — valamely láthatatlan kéz a városligeti néprajzi osztály állományába áthelyeztessen. Mikor a végleges szétzillesztés határáig elérkeztünk, megírtam megalkuvást nem ismerő tiltakozásomat a liquidálás ellen. Emlékiratomnak hivatalból való fölterjesztését mint főigazgató megaláztam. Midőn a M. Nemzeti Múzeum megszüntetése után ő feleslegessé lett és elbocsáttatott, azon a czímen, hogy az Orsz. Könyvtárban mint „fővezető“ a maga helyettese is volt, magát alacsonyabb rangban a könyvtárnál alkalmaztatta. A vörös uralom megszüntetése után, a nélkül, hogy az igazgatósági ülésre engem is meghívott volna, az új folklóre-osztályról tárgyalatott, miniszteri megbízatásomat, jelentéseimet, emlékirataimat tudatosan félremagyarázni engedte és a maga eddigi rendelkezéseit is cserben-

hagyva, az új folklóre-osztály ügyét megbénította és annak szervezőjét osztályával együtt utóbb már nemcsak az Orsz. Széchenyi-Könyvtárból, hanem a m. nemzeti múzeumi szolgálat kereteiből is elimináltatni kívánta.

Az így szitott ellentéteket *Fejérpataky* egyetemi tanár és megbízott főigazgató, mint osztálytitkár, az Akadémia kebelébe is átlpántálta és még jobban elmérgesítette. Tagságát a kiküldött szűkebb bizottságban még akkor is megtartotta, midőn a II. osztályt egy olyan kibővített bizottság kiküldésére kértem, a melyből ő feltűnés nélkül kimaradhatott volna. *Így aztán az indítványozott állandó Néprajzi Bizottság szervezésének általam végzett előmunkálatai tárgyalhatók és a II. osztály elé, majd pedig az összes osztály elé vihetők nem voltak.* Ellenben érvényt szerezni kívánt annak az indítványom előterjesztése alkalmával hangoztatott és szintén megbénítást célzó álláspontjának, hogy az Akadémia pénzügyei most aligha engedhetik meg egy ilyen új Bizottság felállítását.

Mivel a kiéleződött ellentétek idején már az egész Akadémia munkássága megvolt bénítva, ezt a szempontot én komolyan nem vehettem. Mert ha elvégre is segélyforrások keresésére leszünk utalva, akkor az új Néprajzi Bizottság minden más régi bizottságnál alkalmasabb lehet az ilyen források megnyitására és kimerítésére. Ezért én a munkatervnek *„kézirát gyanánt“* a 30—40 munkatárs számára már korábban kinyomatott *„A magyar néptudomány fundamentuui“* című 57 kötetes tételét a mult év tavaszán bemutattam a magyar pénzvillág egyik kitünőségének, *Bárczy Istvánnak*, az EGISZ igazgatósága elnökének, Midőn ő még Budapest polgármestere volt, a városrendezési tervek figyelembevételével, vele együtt dolgoztam a M. Nemzeti Múzeum tárainak külön palotákban leendő elhelyezésén és egy nagyarányú Skansen-rendszerű nyílt múzeum-park tervein. Az akkor tapasztalt meglepő néprajzi eligazodás most is megkönnyítette a tudomány gyámolítást kereső emberének helyzetét. Számvetésem szerint az akkori valutáris viszonyok mellett 2—2½ millió koronával német és angol nyelven már ki tudtuk volna adni azokat az égetően szükséges, tehát gyorsan hódító köteteket, a melyekből külföldön nemcsak az olcsóbb hazai előállítás ára térült volna meg, hanem kibontakozott volna munkatervünk többi kötetének megjelenési lehetősége is. Midőn *Bárczy* kilátásba helyezte, hogy a magyar faj elpusztíthatlan nemzeti tartalmának külföldön való tudományos megismertetésére ilyen összeget össze lehet teremteni, az ő tanácsára felkerestem *Hegedűs Lorántot*, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank akkori ügyvezető igazgatóját és a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületének elnökét. Nála az óriási méretű vállalat tervezetének bemutatása

után kifejeztem azt a kívánságunkat, hogy a gyűjtési akció megkezdése előtt összehívandók volnának a budapesti pénzügyi kiválóságai és a vagyonosabb történeti családok képviselői, a kiknek aztán előadást tartanék az egész művelt emberiség felvilágosítására szánt kötetek tartalmának mibenlételéről. Mivel *Hegedüs Loránt* öszre kívánta ezt az ülést halasztani, a terv végleg abban maradt, mert a TEBE időközben éppen vele iratta meg azt a nyílt levelet, a melyből mindenki megtudhatta, a kit illet, hogy ezután a pénzintézetek csak a nyomor enyhítésére áldoznak, könyvre nem.

E megmozdulásunk szele az Akadémiába is eljutott, mert a II. oszt. szorgalmazására az összes ülés, ezért a Pénzügyi Bizottság, végül pedig az Igazgató Tanács elhatározta, hogy indítványom ellen, mert az Akadémiának újabb megterhelését jelentené, a leghatározottabban állást foglal. Így aztán a június hó 21-én megtartott összes ülés részben az Igazgató Tanács, részben a II. oszt. véleménye alapján le is vette a napirendről, de úgy, hogy „kedvezőbb körülmények közt újra szóba hozható lesz“.

A megkezdett akcióban sem ez a határozat, sem a TEBE levele meg nem állított. Sőt ellenkezőleg! Tisztában voltam azzal, hogy a határozat nem a bizalmasan tárgyalt gyűjtési tervek ellen irányult, hanem a munkatársak számára kinyomatott 57 kötetes munkaterv német, angol, franczia és olasz nyelven megjelenendő 228 kötete ellen. És ha a tudomány tájékozatlan komoly munkásai körében ez riadalmat okozott, azon magam sem csodálkozom. Hiszen azt, a ki magyar lelkiszükséglet számára egy ekkora kiadványt hozna szóba és magyar pénzen akarná megvalósítani, magyar könyvpiaczon pedig értékesíteni, azt komoly embernek nem volna szabad tekintenünk. „A magyar néptudomány fundamentumai“-nak munkatársai azonban tudják, hogy ők a művelt nagy nemzetek lelkiszükségletét az összehasonlító műveletekre utalt nemzetközi néptudománynak olyan nélkülözhetetlen magyar anyagával látják el, melynek első kötetei tartalmuk nem sejtett gazdagságával és eredetiségével, továbbá a függetlenül esatolt tüzetes munkaterv teljességével, azonnal meghódítják a külföldi nyilvános könyvtárakat és a külföldi tudományos könyvpiacot. Ugyan így tisztában vannak azzal is, hogy magyar tartalmú könyvekkel olyan külföldi pénznemek lesznek megmozdíthatók, a melyek magyar értékre átszámítva, példátlan méretekből mulnak felül minden itthon elérhető anyagi sikert.

Mielőtt tehát a fundamentumok munkatervét bemutatnám, a mondottakkal kapcsolatban két dolgot kívánok egész világosan megállapítani. Először azt, hogy a mai hazai pénzügyi

viszonyok közepett, csak nehezen, évtizedekig tartó húzavonával megvalósítható nagy vállalat életképességének titka abban rejlik, hogy a magyar tudósok magyar tárgyú kötetei tulajdonképpen az angol, német, francia és olasz tudományos irodalmakat gazdagítják egy olyan fajismertető néptudományi letéteményessel, a milyen a művelt emberiség számára még nem készült a világirodalomban. Másodszor azt, hogy mi az egyetemes néptudomány számára olyan magyar fundamentumokat fogunk lerakni, a melyek a vállalatnak soha el nem évülő értéket biztosítanak, mert minden téren a magyar nép lelki és testi életének egész kincsészletét közöljük s az európai színvonalon álló magyar néptudománynak értékes eredményeit csak természetes járulék gyanánt közöljük, hogy vele a magyar faj nemzeti tartalmának mesés gazdagságát igazoló kincseinket a nemzetközi összehasonlító néptudomány minden ágának gyorsan hozzáférhetővé tegyük s egyidejűleg a magyar néptudománynak nem is sejtett, vagy csak fogyatékosan ismert gazdagságát is nemzetközi mérték alá állítsuk.

A kézirat gyanánt kinyomatott, névre szóló példányokban terjesztett s utóbb (a zárjelek szövegével) ki is bővített, sőt némi részben meg is rövidített, vagy összebb vont munkaterv egész terjedelmében így hangzik:

A magyar néptudomány fundamentumai.

A M. Tud. Akadémia néprajzi bizottságának megbízásából szerkeszti *dr. Sebestyén Gyula*. — Magyar, német angol, francia és olasz nyelven kiadja a M. Tud. Akadémia. (Magyarul esetleg csak a csillaggal megjelölt kötetek jelennek meg.)

I.

A magyar néphagyomány emlékei. Összehasonlító folklorisztikai tanulmányokkal és jegyzetekkel ellátott kritikai kiadás. Szerkeszti *dr. Sebestyén Gyula*.

I. kötet: *Régi népszokások gyűjteménye*. Pogánykori eredetű téli napfordulati regös-énekek. A XI. században kialakult regös-misztérium és ennek egy töredéke. Középkori eredetű bábtánczoltató betlehemes játékok és egyéb karácsonyi misztériumok. Háromkirályok, Balázsolók, palázolók, husvéti, pünkösdi szokások. A gyermekjátékok régiségei. Számos ábrával és zenei melléklettel. Szerkesztette *dr. Sebestyén Gyula*.

*II. kötet: *Népi színjátékok*. A magyar bányászok „Ádám és Éva”, „Heródes” és „Árgyelus és Tündér Ilona” című népi színjátékai. Számos ábrával és zenei melléklettel. Gyűjtötte és szerkesztette *dr. Sebestyén Gyula*.

III. kötet: *Magyar népballadák és románczok*. Szerkesztette dr. Beöthy Zsolt és dr. Solymossy Sándor.

IV. kötet: *Magyar népdalok gyűjteménye*. Szerelmi dalok, katonadalok, pásztordalok, bordalok, tréfás dalok, gyermek-rigmusok. Szerkesztette dr. Gyulai Ágost és Vargha Gyula.

V. kötet: *Magyar hősmondák*. A középkori mondai források: énekmondók, krónikások, néphagyomány. Ősmondák. A hun-avar-magyar kapcsolat mondái. A magyar honfoglalás mondái. Hős kalandok. Király-mondák. Helyi mondák. Szerkesztette dr. Sebestyén Gyula.

VI. kötet: *Magyar népmondák és legendák*. Szerkesztette dr. Bán Aladár, dr. Solymossy Sándor és Vikár Béla.

VII—VIII. kötet: *Magyar népmese-gyűjtemény*. Két kötetben. Szerkesztette és összehasonlító jegyzetekkel ellátta dr. Berze Nagy János.

(IX. kötet: *A magyar népmesék typológiája*. Irta dr. Berze Nagy János.)

*X—XI. kötet: *A magyar néphit emlékeinek gyűjteménye*. Két kötetben. Gyűjtötte a Magyar Néprajzi Társaság és a Folklore Fellows magyar osztálya. Szerkesztette — — és Szendrey Zsigmond.

*XII. kötet: *Magyar mythologia*. Irta — —.

II.

A magyar népzene emlékei. Tanulmányokkal és jegyzetekkel ellátott kritikai kiadás. Szerkeszti Bartók Béla, dr. Kodály Zoltán és dr. Sebestyén Gyula.

*I—X. kötet: *A magyar nép epikai és lírai dalainak egyetemes dallam-gyűjteménye*. Hatezeröttszáz dallam. Bartók Béla közreműködésével szerkesztette dr. Kodály Zoltán.

*XI. kötet: *Magyar daltípusok*. Szerkesztette dr. Lajta László.

*XII. kötet: *Magyar történelmi és népi hangszerek*. Számos ábrával. Irta Bartók Béla és Isoz Kálmán.

XIII. kötet: *Magyar-tót népzenei kölcsönhatások*. Irta Bartók Béla.

XIV. kötet: *Magyar-délszláv népzenei kölcsönhatások*. Irta — —.

XV. kötet: *Magyar-román népzenei kölcsönhatások*. Irta Bartók Béla.

III.

A magyar nép ethnographiája, ethnológiája és anthropológiája. Számos műmelléklettel és szöveg közű nyomott ábrával. Szerkeszti — — és dr. Sebestyén Gyula.

*I. kötet: *A magyarok eredete és a magyar nemzet kialakulása.* Irta — — és dr. Munkácsi Bernát.

*II. kötet: *A magyarok vándorlásai és települési viszonyai.* Irta (dr. Cholnoky Jenő és) dr. gróf Teleki Pál.

*III. kötet: *A magyar faj anthropológiája.* Irta dr. Bartucz Lajos.

IV. kötet: *Magyarország népeinek demographiája.* Irta dr. Buday László.

V. kötet: *Magyarország népeinek ethnológiája.* Irta dr. Jancsó Benedek és dr. Kovács Alajos.

*VI. kötet: *A magyar nyelvjárások területeinek ethnológiája.* Irta dr. Erdélyi Lajos.

VII. kötet: *Az erdélyi magyarok és székelyek.* Irta dr. Visky Károly.

VIII—X. kötet: *A magyar ősfoglalkozások.* Három részben,
1 rész: *Halászat és vadászat.* Herman Ottó életrajzával.
Irta Herman Ottó, dr. Lambrecht Kálmán és dr. Szabó Kálmán.

2. rész: *Pásztorélet.* Irta Herman Ottó, dr. Lambrecht Kálmán és dr. Madarassy László.

3. rész: *Földművelés.* Irta dr. Bátky Zsigmond és — —.

*XI. kötet: *A magyar pusztai és tanya világa.* Irta dr. Czettler Jenő és dr. Madarassy László.

*XII. kötet: *A magyar szőlészet és pinczegazdaság leíró és történeti néprajza.* Irta Pettenkoffer Sándor, dr. Sebestyén Gyula és — —.

*XIII. kötet: *A magyar ház.* Irta dr. Bátky Zsigmond és — —.

*XIV. kötet: *Magyar malmok.* Irta dr. Lambrecht Kálmán.

*XV. kötet: *A magyar kismesterségek ethnographiája.* Irta — —.

*XVI. kötet: *A fémek népi megmunkálása Magyarországon.* Irta Edvi Illés Aladár és — —.

*XVII. kötet: *A magyar kerámia.* Irta Ács Lipót.

*XVIII. kötet: *A magyar hímzés.* Irta — —.

*XIX. kötet: *A magyar ornamentika.* Irta Gróh István.

*XX. kötet: *A magyar népviselet*. Irta dr. Györffy István.

*XXI. kötet: *A czifra szür és a suba*. Irta dr. Györffy István.

XXII. kötet: *A magyar nép ősi epigraphiája*. Két részben.

1. rész. *A számrovás és a tulajdonjegy*. Irta dr. Sebestyén Gyula.

2. rész. *A magyar runa*. Irta dr. Sebestyén Gyula.

*XXIII. kötet: *Az élő magyar jogszokások gyűjteménye*. Gyűjtötte a Folklore Fellows magyar osztálya. Szerkesztette Tagányi Károly.

(*XXIV. kötet: *A magyar nép természetvilága*. Irta — — és dr. Herrmann Antal).

*XXV. kötet: *Julián magyar barát és domonkos társainak felfedező keleti útja 1235-ben*. Julián levelének és Richárd római jelentésének eredeti latin szövegével. Irta dr. Sebestyén Gyula és dr. gróf Teleki Pál.

XXVI. kötet: *Magyar-német népnyelvi és néprajzi kölcsönhatások*. Irta — —, dr. Herrmann Antal és — —.

XXVII. kötet: *Magyar-tót népnyelvi és néprajzi kölcsönhatások*. Irta — — és dr. Pechan Adolf.

XXVIII. kötet: *Magyar-délszláv népnyelvi és néprajzi kölcsönhatások*. Irta — — és dr. Szegedy Rezső.

XXIX. kötet: *Magyar-román népnyelvi és néprajzi kölcsönhatások*. Irta dr. Schmidt Tibold.

XXX. kötet: *A magyar ethnographia, ethnologia és anthropologia irodalma*. A fontosabb művek kivonatos ismertetésével. Irta dr. Herrmann Antal.

IV.

***Ethnos.** A M. Tud. Akadémia néprajzi bizottságának, a M. Nemzeti Múzeum folklóre-osztályának, néprajzi tárának és a Folklore Fellows magyar osztályának közlönye.

Magyar, német, angol, francia és olasz nyelven megjelenő évnegyedes folyóirat.

A M. Tud. Akadémia és a M. Nemzeti Múzeum megbízásából szerkeszti — — és — —.

Azt hiszem, ez a munkaterv mindenkit meggyőz arról, hogy körvonalai megvoltak már az indítvány előtt, részleteinek kialakításához és a leendő munkatársak összetoborzásához pedig a szűkebb bizottság kiküldése után nyomban hozzáfogtam. Sőt gondoskodás történt arról is, hogy a munkásság megkezdése esetére az először megjelenő sorozat legfontosabb köteteinek szerzői készenlétben legyenek. A fentebb jelzett támogatásnak

kilátásha helyezése után néhány kötetnek már a tervrajza is elkészült. Készenlétben álló munkatársaim csak akkor szereltek le, midőn a közben pénzügyministerré lett *Hegedüs Loránt* kezdeményezésére a M. Tud. Akadémia nagy segélyakciója megindult.

Nekünk itthon valóban félre kellett állnunk; de annál nagyobb erővel kezdtem dolgozni külföldön. A mult évi karácsony hetében már egészen elkészültem az amerikai magyarsághoz intézendő felhívások irataival. Eddigi gyűjtéseiknek eredménye csodálatos mértékű megértésről és hazafias részvétről tanuszkodtak. Abban a tudatban, hogy az Egyesült-Államok magas fokon álló magyar hírlapirodalma a magyar faj elpusztíthatatlan nemzeti tartalma egész világra szóló tudományos ismeretetésének ügyét hathatósan fel tudja és fel is fogja karolni, külön felkértem az „Amerikai Magyar Népszava“, legrégibb new-yorki napilapunk kitűnő szerkesztőjét és tulajdonosát, *Berkó D. Géza* urat, az „Amerikai Magyarság“ new-yorki napilap szerkesztőjét, *Bokor Ferencz* urat, s az „Előre“ ugyanottani napilap szerkesztőjét, *Varga Károly* urat, valamint a Detroitban hetenként kétszer megjelenő „Magyar Hírlap“ szerkesztőjét, *Márk Béla* urat is, hogy lehetőleg egyöntetűen eljárva, munkatervünk tüzetes ismertetésével kapcsolatban a következő felhívást kinyomatni és olvasóinknak figyelmébe ajánlani sziveskedjenek:

Amerikai magyar véreink!

Midőn Kossuth Lajos meglátogatta Amerikát, angol nyelven szónokolt, hogy a magyar szabadságharcz leveretését a művelt emberiség szégyenének bélyegezhesse. Alig mult el két emberöltő és Amerikához már nem angolul szólunk, hanem odaszakadt véreinknek harmincz amerikai magyar ujságban magyarul sirjuk el, hogy a mostani világháború már nem szégyent, hanem a művelt emberiség legnagyobb bűneinek egyikét zúdította a tártalan magyar nemzetre. Azért, hogy Szent István koronájának birtokaiért minden nemzetiségünkkel vállvetve vitézül harczoltunk, a békekötéssel ezeresztendősz szép országunkat könyörtelenül szétrombolták. Rákóczi kuruczainak derék tót és ruthén utódait a cseheknek, a Hunyadiak, Zrinyiek, Frangepánok, Jurisicsok és Damjanichok szlovenjeit, horvátjait és szerbjeit a balkáni szerbeknek, Széchenyi, Deák és Liszt Ferencz vármegyéinek nyugatmagyarországi német falvait az osztrákoknak, egész Erdélyt és a Tiszántúlt és a Bánát nagyrészt pedig az ifjú Romániának ítéltek oda. És hogy a megcsonkított ország meghagyott harmada életképtelen nyomorék legyen, a leszakított területekkel a magyar nép harmada is cseh, szerb, osztrák és oláh fenhatóság alá rendeltetett.

Íme, akkor, midőn közeli és távoli rokonnépeket a népjog alapján egyesítenek, példátlan igazságtalansággal szétszakgatják azt a dicső magyar népet, a mely ezer éven át a nyugati művelődésnek osztályosa és kelet felől soha át nem tört védőbástyája volt! Büntetnek benne egy államalkotó népet azon a czímen, hogy nemzeti ségeit elnyomta. Holott a néptudomány bizonyítani tudja, hogy a nemzetiségek nyelvét meghagyva, évszázadokon át a nemzetiségek

gyarapodására békés lelki csereviszonyt folytatott. Gazdasági, ipari és kereskedelmi téren pedig az utolsó két emberöltő alatt őket olyan előnyökben részesítette, hogy miattuk bűnös belpolitikai lelkiismeretlenségből inkább magát hanyagolta el — egészen addig a fájdalmas végletig, a hol már amerikai magyar véreink kivándorlásának kényszere is elkövetkezett.

A megsemmisítő ország-rombolás után szerencsére kiderült, hogy *a magyar nemzet legnagyobb értéke, a magyarság közös lelki tőkéje*, semmi kárt sem szenvedett. A testi ember kezéből kihullott fegyver helyett itt a lélek fegyvereinek olyan gazdag arzenálja áll rendelkezésünkre, a mellyel elvégre is vissza tudjuk állítani az ideiglenesen megcsönkített Magyarország területi épségét. Az arzenál leg-hatalmasabb fegyvereit a néptudomány szolgáltatja. Ezért a Magyar Tudományos Akadémiában már 1918 októberében kezdeményeztem egy állandó néprajzi bizottságot és Akadémiánk nevében megírtam azt a művelt világ összes akadémiaihoz intézett szövegát, a mely hat nyelven került forgalomba. A Magyar Nemzeti Múzeumban már 1916-ban megalapoztam az új folklóre-osztályt, a Folklóre Fellows magyar osztályával pedig már 1912-ben megkezdtem azt az egész országra kiterjeszkedő vállalkozást, mely 1920 áprilisa óta állami feladattá lett, tehát intézményesen folytatja a magyar néphagyomány gazdátlan kincseinek összegyűjtését. Végül 1920 folyamán a néptudomány terén dicsőséggel működő kitünő magyar tudósokkal szövetkeztem arra a súlyos viszonyok közt szinte emberfeletlinek tetsző feladatra, hogy az értéke szerint még nem ismert és meg sem becsült, az ártatlanul elítélt és igazságtalanul meg is büntetett magyar népet az egész művelt emberiséggel megismertetjük.

A magyar nemzet mostani megpróbáltatásának egyik főoka az, hogy a szomszédságában leskelődő ellenségek és az őket eszközül felhasználó nemzetközi politikusok el tudták hitetni a világgal, hogy a szláv, germán és román nyelvterületek ütközőjén elhelyezkedett rokontalan magyar fajnak ma már nincs s talán nem is volt soha számottevő nemzeti tartalma. Való igaz, hogy a magyar tudományt s általában a magyar szellemi életet ezen a téren óriási mulasztások terhelik. Be kell vallanunk, hogy Európának nincs egyetlen népe sem, még a cigányt és albánt vagy a nomadizáló lappot és tatárt sem véve ki, melyet a nemzetközi néptudomány a pusztán katonai erényeiről és a ráfogott hazug betyár-romantikáról híres magyar nép-nél jobban ne ismerne.

Ahhoz, hogy ezt a szégyenletes és következményeiben mindig káros állapotot egyszersmindenkorra megszüntessük, szükséges, hogy a magyar népelet és néplelek minden kinkszerűségét és a vele foglalkozó magyar néptudomány minden értékes eredményét *angol, német, francia és olasz* nyelven hozzáférhetővé tegyünk. E hírlap jeles szerkesztőjének megküldöttem azt a munkatervet, a mely 57 kötetben (négy nyelven 228 kötetben) és egy évnegyedes többnyelvű folyóiratban a Magyar Tudományos Akadémia fémjelzésével ellátva kívánja a magyar népet az egész művelt emberiséggel megismertetni. Megküldöttem a Folklóre Fellows magyar osztályának immár 15 ezer példányban megjelent tájékoztató füzetét is, mely igazolja, hogy az országos gyűjtés a Magyar Nemzeti Múzeum folklóre-osztálya számára dolgozik és a magyar nép lelki életének egész világára kiterjeszkedik. Sajnos, megfelelő katalógusok hián igazolni azt már nem tudom, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi tára szintén rendelkezik már olyan gazdag műzeális anyaggal, mely a magyar népelet színes világának ismertetését szintén lehetővé teszi.

Ha tehát e világgraszoló, külföldi mérték szerint is példátlanul mondható tudományos vállalkozásoknál tekintetbe vesszük azt, hogy ma Magyarországon a magyar pénz elértéktelenedése következtében 1 millió koronával csak 4—5 kötetünket lehetne kiadni, akkor nyomban megállapíthatjuk, hogy nekünk a vállalat lebonyolításához a Magyar Tudományos Akadémia egész vagyona sem volna elég. Nekünk a halálosan megsebzett ország megmentésének leghatalmasabb fegyvereit mégis meg kell ragadnunk! Ezért fordulunk hozzátok. boldogabb viszonyok közt élő amerikai magyar véreink és kérünk benneteket, hogy hatalmassá lett dollárjaitokból az anyaországotok védelmét ellenállhatlan erővel szolgáló magyar néptudománynak is juttatni sziveskedjete!

Ha kedvelt újságaitok szerkesztőinek beküldött adományaitokból 15—20 ezer dollár összegyűlt, világgraszoló vállalatainkat azonnal megindíthatjuk (tudományos folyóiratunkat hálából számotokra megküldhetjük) és ti, a kik néhány nélkülözhető dollártokkal a hazafias áldozatkészség oltárához járultatok, hálásan nyilvántartott neveteket örök időkre beírjátok a magyar tudomány és a megvédelmezett magyar nemzet történetébe.

Budapesten, 1920 karácsony havában.

Dr. Sebestyén Gyula,

magyar nemzeti múzeumi igazgató,
mint a Folklore Fellows magyarországi elnöke.

Utána f. é. január 7-én a következő rövidebb felhívást küldtem el az Egyesült-Államok 25 magyar hetilapjának, továbbá 1 magyar és 1 angol nyelvű magyar havilapjának:

Ismertessük meg a magyar népet az egész művelt világgal. Három new-yorki napilapban és egy detroit-i lapban *dr. Sebestyén Gyula* magyar nemzeti múzeumi igazgató és a Folklore Fellows nemzetközi tudományos szövetség magyarországi elnöke a néptudomány legkiválóbb magyar munkásai nevében egy terjedelmes kiáltványt tett közzé, a melyben arra szólítja fel az amerikai magyarságot, hogy közadakozás útján gyűjtsön össze 20 ezer dollárt és ezzel tegye lehetővé, hogy a magyar népelet egész világát és a magyar néplelek óriási kincskészletét angol, német, francia és olasz nyelven 57 kötetben, négy nyelven, tehát összesen 228 kötetben, megismertessék az egész művelt emberiséggel. A Magyar Tudományos Akadémia kiadványának szánt hatalmas sorozat, a fenti lapokban szintén megjelent munkaterv szerint, olyan méretű népismertetés lesz, a milyen eddig még nem jelent meg az egész világirodalomban. Az igazságtalanul megcsontított magyar anyaországnak és az embertelen kegyetlenséggel sanyargatott magyar népnek most és a közel jövőben azért lesz szüksége erre az ismertetésre, mert a tudomány legyőzhetetlen fegyvereivel elvégre is el tudjuk némitani azt az ellenséges nemzetközi politikát szolgáló, háborút szító, vegyes nyelvű boldog országok népeit egymásra uszító bérencz-irodalmat, a melynek sikerült végnélküli hazudozásaival Magyarország romlását előkészíteni és az államalkotó magyarság sirját megásni. Ez a hatalmas vállalat most az egész világot meggyőzi majd arról, hogy a germán, szláv és román népek közé beékelte 10 milliónyi magyarságnak olyan hatalmas nemzeti nyelve és európai szinten álló kultúrájának olyan gazdag nemzeti tartalma van, hogy azt a keleti veszedelmek ellen kilencszáz esztendeig állandóan védelmezett nyugati művelt népeknek hálátlanul

cserbenhagyni, igazságtalan békével megbénítani, agyonsanyargatni, halálrasedezni nem lehet és nem is szabad.

A nagy vállalat megiratása, négy nyelvre való lefordíttatása és kinyomatása a mai magyar viszonyok szerint legalább 100 ezer dollárba kerül. Ezen összegből azonban az amerikai magyarságtól kért 20 ezer dollár már elégséges arra, hogy a vállalat 40—45 kötettel azonnal meginduljon s ezen első kiadványainak fokozatosan befolyó árával a folytatást is biztosítsa. Mivel az egész magyarság és a mi anyaországunk megvédelmezésének szent ügyéről van szó, lelkiünk legmélyéről szakadt esdekléssel kérjük hű olvasóinkat, hogy néhány nélkülözhető dollárjukat hozzánk, vagy közvetlenül Sebestyén igazgató úrhoz (Budapest, VIII., József-utca 6.) eljuttatni szíveskedjenek.

A fenséges czélt szolgáló adományokat névszerint nyilvánosan nyugtázzuk és rendeltetési helyükre pontosan eljuttatjuk. Gyűjtésünket az adakozók teljes névsorával a magyarországi lapokban szintén nyugtázni fogják.

A kísérőlevelekben mindegyik szerkesztő urat megkértem, hogy lapjának minden ezzel foglalkozó számából két példányt hozzam eljuttatni szíveskedjék. Az országunkat fojtogató szomszédos kis államok a mi amerikai postaforgalmunkat annyira zaklatják, hogy eddig a napilapok közléséről egyáltalán nem értesültem, s a hetilapok közül is csak a „Buffaloi Híradó“ febr. 12-iki száma, a joungetown-i „Amerikai Magyar Hírlap“ febr. 6. és 17-iki s a „St. Louis és Vidéke“ márcz. 4-iki száma érkeztek meg. A „Bridgeport“ febr. 9-iki felhívásának kivágott szövegét Berzeviczy elnök úr ismertette meg velem. A new-yorki „Amerikai Magyarság“ tiszteletpéldányt küld, de csak a márcz. 7, 8 és 12-iki számokat kaptam meg, s ezekben már nincs szó a korábban lezajlott gyűjtési mozgalmakról. Ezért kell keresnem a módját, hogy az összes lapokkal pontos összeköttetést létesíthessek. Mert a mit az ideérkezett hetilapokban olvasunk, könnyekig megható lapjai lesznek a magyar tudománypártolás történetének. Így a „Buffaloi Híradó“ a fenti rövidebb felhívás szövegének közlése után így folytatja:

Ez az egyetlen egészséges munka tudunkkal, a mire Amerika magyarságát a háború lezajlása óta kérték.

MEGADJUK!!!

Akármilyen keservesen, de megadjuk! Buffalo város magyarságára mintegy öt-hatszáz dolláros kvóta esik s ha Buffalo és Vidéke Magyar Nagybizottság nem tudná magára vállalni ezt, a Buffaloi Híradótól házról házra fognak menni a kollektorok és összeszedjük a ráuk eső részt. De ha Ön magyar ember, ne várjon, hozza el, a mit oda szánt, hogy a munka annál hamarabb megindulhasson. Hozza be a szerkesztőségbe, a honnan kétszerre, vagy háromszorra elküldjük a fent jelzett helyre.

A „St. Louis és Vidéke“ és az „Amerikai Magyar Hírlap“ hosszú fejtegetésben méltatja a vállalat világraszóló jelentőségét. Figyelmeztetik olvasóikat, hogy megvalósulása esetén számos nélkülözhető tudóson fog segíteni. Hangsúlyozzák, hogy egy ilyen fáklya-

gyűjtáshoz a kért húszezer dollár jelentéktelen befektetésnek látszik. „Befektetés — teszük hozzá éleselműen — a leromlott magyar név nemzetközi értékének a helyreállításában és befektetés a szó rideg üzleti értelmében, mert az eladásból befolyó pénzből elsősorban a kiadás költségeit fedezik és így tulajdonképpen csak előlegezésről van szó.“ Végül buzdítják az Amerikai Magyar Szövetséget, hogy a gyűjtés ügyét egységes irányítással intézze el. Az „Amerikai Magyar Hírlap“ a következő számban megindító részletességgel leírja, hogy a szerkesztőségben megjelent adakozók milyen hazafias, fajszeretettől izzó szavak kíséretében szolgáltatják át 5—10 dollárjaikat. Egyben újságolja, hogy az Amerikai Magyar Szövetség legközelebb körlevél útján fordul majd az amerikai magyar néphez.

Az adakozók tájékozottságának és lelkesedésének fokméréjéül ide iktatom *Márk József* erdélyi honfitársunk szavait:

— Szerkesztő úr, nem vagyok gazdag ember. Tessék öt dollár és ha lehet, később többet adok. Milyen nagyszerű eszme. A magyar nép dalait, mondáit, regéit, költészetét idegen nyelvekre lefordítva kiadni a legnagyobb szolgálat, a mit a nemzet érdekében tehetnek. Alig várom, hogy a könyvek megjelenjenek angol nyelven. Rögtön hozatok belőlük és odaadom minden amerikai ismerősömnök. Hadd olvassák, hogy milyen a magyar nép tiszta lelke! A Csaba regéje, a Hadakútja, a mi székely népmeséink hamarosan meggyőzik majd az amerikaiakat, a kiknek véleményét rólunk megmérgezték az oláhok és csehek, hogy a magyar nem barbár, hanem kultúr nemzet, a mely méltán büszke lehet fiai szerzeményeire.

Ress József amerikai rövidséggel végzett: „Ennél érdemesebb dolgot nem olvastam. Ez igazán megérdemli a pártolást. Itt van 10 dollár. Később még többet adok“.

Ilyen példák után az Amerikai Magyar Szövetségnek csakugyan módjában lesz azokat a hazafias tűzben égetett téglákat összegyűjteni, a melyből a magyar tudósok a mostani válságos időkben is fel tudják építeni a magyar néptudomány világraszóló hatalmas arányú templomát.

Ime, az Océánon átérkezett első hírek máris arra engednek következtetni, hogy „A magyar néphagyomány fundamentumai“-nak megkezdése biztosítva van. Hihetőleg *Széchenyi-Vanderbilt grófné* és *Schwab Károly* szintén támogatja majd az örvendetesen megindult amerikai gyűjtési mozgalmakat, mert egyidejűleg az ő figyelmüket külön levélben irányítottam rá az amerikai magyar lapok akciójára. Teljesség kedvéért megemlítem még, hogy a *Carnegie Endowment for International Peace* elnökségéhez angol beadványt intéztem. Tüzetesen megismerttettem a nagy vállalkozás mibenlétét és kértem, hogy óriási alapítványuk félmillió dollárnyi évi kamataiból, a mennyiben a szolgált czélok ezt csakugyan megengedik, az angol és egyéb nyelvű magyar kiadvány létrejöttét előmozdítani sziveskedjenek.

E részletes beszámolóval azért tartoztatom, mert az utóbbi összes ülésen, a melyen jelen nem lehettem, az említett bridgeporti lapból kiollózott felhívás szóba került és általam kellőleg nem tájékoztatott akadémikus társaim megnyugodtak abban a merőben téves megállapításban, hogy ahhoz a minden körülmények közt, minden tudományos és minden hozzáférhető hazafias esz-közzel megvalósítandó fenséges tartalmú munkatervhez, melyet mint a II. osztály kiküldött szűkebb bizottságának előadója több akadémikus társam, múzeumi kollegám és más téren működő tudós munkatársam segítségével elkészítettem, a M. Tud. Akadémiának nincsen köze.

Amennyiben ismét az igényelt 100—120 ezer dollárnak megfelelő 40—50 milliónyi rossz magyar pénz réme kísértett, az újabb nemzeti adományok milliókra menő tömegével támogatott M. Tud. Akadémia színe előtt most tiszteletteljesen megújítom azt az alázatos kérelmemet, *hogy 1918 nov. 25-én beterjesztett második indítványom és fentebb ismertetett előmunkálataim figyelembe vételével az állandó Néprajzi Bizottságot sürgősen megalapítani méltóztassék.*

*

A M. Tud. Akadémiának összesen tizenhárom tudományos bizottsága van. Ezek közül nyolcz az ügyrend szavai szerint a három osztály „kifolyásának tekintendő”. Egy, a Balkáni Bizottság, a háború kitörésének esztendejében az összes Akadémia kifolyása gyanánt jött létre. Háborús okok következtében utóbb fölvette a Keleti nevet. Az Almanach 1917-ben már így említi. Így szerepel az Ügyrend 43. §-ában is, míg a 45. § még mindig Balkániról beszél. Mivel költségvetése nincs, nagyon érthető, ha az Igazgató Tanács minden ilyen újabb vállalkozás megakadályozására készséget tanusított. Mert hiszen tengődtek az osztályok költségvetéssel bíró régi bizottságai is. Az Akadémia 1917-ben összesen 70,970 K-t fordított reájuk, pedig a Hadtörténeti Bizottság a dotációt igénybe se vette. Mivel az idei költségvetés a tavalyi 532,980 K-ás előirányzat helyett 1921-re már 2.943,980 K-t szerepeltet összes bevétel gyanánt, a bizottságok javadalmazása is tetemesen megváltozott. Így a Nyelvtudományi 308,000, a Classica-philologiai 66,500, az Irodalomtörténeti 219,527, a Történelmi 149,881, a Hadtörténelmi 62.200, a Nemzetgazdasági 213,420, az Archaeologiai 62,000, a Matematikai és Természettudományi 160,000 K évi javadalmazásban részesül.

Ha most már tekintetbe vesszük azt, hogy a M. Tud. Akadémiához a pénzügyi javaslatok elkészítése óta is tetemes adományok folytak be, semmi ok sem forog fenn arra nézve, hogy az Igazgató Tanács, illetve ennek Pénzügyi Bizottsága továbbra is ellenezze az új Néprajzi Bizottság megalapítását.

Nyomban hozzá kell adnom, hogy én már eleve tisztában voltam egy más irányban kiépített pénzügyi tervszel, a mely annak idején hivatva lett volna és hivatva lesz jövőre is a M. Tud. Akadémiát lehetőleg tehermentesíteni. Ezen tervezet alapján indult meg a később abban maradt, de jövőre még nagyobb arányokban folytatandó hazai gyűjtési akciónk. Ugyanennek szellemében folynak a fentebb megismertetett amerikai gyűjtések is. Mert hogyan is vállalhatja a M. Tud. Akadémia minden személyi és ügyrendi nehézség leküzdésével egy olyan tizennegyedik új bizottságának működéseért *teljes erkölcsi és anyagi felelősséget*, a melynek munkatervében „A magyar néptudomány fundamentumai”-nak fentebb felsorolt 57, illetve 228 kötete és az évnegyedes többnyelvű folyóirat szerepel?! Hiszen az első négy nyelven megjelenő irodalmi vállalat az egész művelt világ számára készül, terjesztése nem a hazai könyvpiacra bonyolódik le és előállításához a mostani pénzügyi leromlás idején, külföldi erőforrások igénybevétele nélkül, az Akadémia egész vagyona sem volna elég.

Ezért a világraszóló magyar vállalat nemzetközi téren pompásan érvényesülő örökéletű tartalma engem már a kezdet kezdetén egy olyan *Magyar Néptudományi Intézet* szervezésével is foglalkoztatott, a melyet a M. Tud. Akadémia kiadványának szánt hatalmas vállalat és folyóirat megindításának anyagi biztosítása után a vállalat tudós munkatársai vannak hivatva a világhódításra teljesen főkészült magyar néptudomány és a magyar néptudományt magába kebelező M. Tud. Akadémia örök dicsőségére megalkotni. Ez az intézet anyagi téren teljesen függetlenül megteremti tőkét, szellemi téren pedig a M. Tud. Akadémia befolyásának szabályszerű biztosításával létrehozna, kinyomatná és terjesztené mindazon tudományos termékeket, a melyeket akadémiái kiadványoknak szánt, — a melyeket t. i. az Akadémia nála megrendelt, vagy tőle ilyenekül elfogadott. Szóval a M. Tud. Akadémia fémjelzésével megjelenő és az egész világon terjesztendő kiadványait *teljesen ingyen* csatolná a M. Tud. Akadémia szellemi tőkéjéhez, viszont a *tulajdonjogot* sértetlen egészében maga számára fentartaná.

Azt hiszem, most már a napnál is világosabb, hogy én minden anyagi felelősség támasztása nélkül szónokoltam drága amerikai véreink előtt a M. Tud. Akadémiának szánt óriási vállalatról és a M. Tud. Akadémia egész művelt világon meghordozandó fémjelzéséről. Mivel az ő megértésük a vállalat megindítását biztosítja, következik majd annak ünnepélyes bejelentése is, hogy a magyar néptudomány felkarolásával tulajdonképpen nem is egy, hanem két világra szóló eredményt értek el. Mert az ő hazafias áldozatkészségük egyidejűleg megteremtette a Magyar Néptudományi Intézetet is.

És az, a mi az idők méhében ennyire megérett, annak a további sorsa már önkéntelenül beteljesedik. Megszületik egy új tudományos intézet, a melynek káprázatosan gazdag világát csakis a mostani nagy idők fáklyái tették még az avatatlanoknak is áttekinthetővé. Ma már mindenki megért, ha azt hirdetem, hogy a magyar fundamentumok óriási tömege csak egy része annak, a mivel egy Magyar Néptudományi Intézet a művelt emberiségnek tartozik. Itt nyugaton, a nemzetközi tudományoság terén, az indogermán népesalád germán, szláv és román testvérnépei közé ékelődött társtalan magyar faj képviselőjében neki kell vállalni azt is, hogy a saját ural-altáji, vagy turáni népesaládjának *faji tartalmát* kutató vállalkozásokat szervezze, irányítsa, európai szintre emelje s eredményeiket a testvérnépek *faji öntudatának* ébresztésére és ébrentartására fordítsa, a művelt emberiség számára pedig *erre hivatott rokonaival karöltve* rendszeresen közvetítse.

Előre megállapítom, hogy a néptudomány terén jeleskedő finn rokonaink után Japán fogja törekvéseinket leggyorsabban megérteni és leghathatósabban támogatni. Midőn a fundamentumok nagy vállalatának megindítására kilátás nyílt s ezzel a Magyar Néptudományi Intézet létrejötté is megpecsételtetett, kidolgoztam egy tüzetesen tájékoztató emlékiratot két erre illetékes japáni tudományos testület számára. Legyen szabad ebből idéznem a következő részletet:

A mi törekvésünk a nagy vállalat megjelentetésével még nem merült ki. Az a tervünk, hogy akkor, ha a vállalat megjelenése már biztosítva lesz, tudós munkatársainkkal nemcsak a Magyar Tudományos Akadémia néptudományi bizottságában kívánunk érvényesülni, hanem a magyar tudomány és közélet kiválóságainak bevonásával alapítunk egy vagyonilag teljesen önálló *Néptudományi Intézetet* is. Ez a szellemi testület lenne aztán hivatva arra, hogy a néptudomány munkásságát az egész uralaltáji népesaládra kiterjessze, és hogy az uralaltáji néptudomány művelői közt az egész világon szoros kapcsolatot teremtsen.

Japán fiai eddig sokkal nagyobb rátermettséget tanúsítottak a politikai élet terén, semhogy egy ilyen uralaltáji tartalmú tudományos erőforrás nemzeti és nemzetközi jelentőségét most széles mederben részletezni kellene. Csak arra utalunk, hogy ma a legnagyobb politikai művészet sem tudna az uralaltáji népesalád faji öntudatának fölkeltésére és állandóan való ébrentartására az összehasonlíto módszerével nemcsak az összes rokonnépekre, hanem a velük érintkező összes idegen népekre is kiterjeszkedő, tehát teljesen gyanútlanul dolgozó néptudománynál alkalmasabb eszközt találni. A világ nagyon természetesnek fogja tartani, hogy ez a tudomány a négy uralaltáji kultúrállam között, t. i. Magyarország, Finnország, Japán és Törökország között állandó szellemi kapcsolatot létesített. Nem lesz fel-tűnő az sem, ha ez a kapcsolat rúgója lesz annak a nemzeti törekvésnek, hogy a török-tatár népek az izlám középkori eredetű hatalmas kötelekeiből kibontakozva, a faji öntudat legújabbkori kötelekeibe is belejussanak. Azon sem ütközik meg senki, hogy egy ilyen intézet

Magyarországon létrejött. Hiszen az összes uraltáji népek közül a magyar ment el nyugatra legmesszebb s Közép-Európában az indogermán népcsalád itteni népei közé ékelődve, nemzeti nyelvének és faji sajátosságainak veszélyeztetése nélkül a nyugati kultúrának teljes mértékben részesévé lett és részese marad. Ez a földrajzi, néprajzi és közgazdasági elhelyezkedés szülte meg azt a nagy rátermettséget, a mellyel a magyar tudósok a néptudományt művelik, és a mellyel a szobanforgó vállalat összes anyagát az utóbbi három évtized folyamán a magyar múzeumokban és a magyar tudományos irodalomban felhalmozni tudták. Ez a rátermettség lesz végül biztosítéka annak is, hogy a mellékelt munkaterv végén szereplő *Ethnos* című többnyelvű folyóirat uraltáji és egyetemes tartalmával a világirodalom legértékesebb néptudományi folyóiratai közt az eddig érzett hiányt dicsőségesen pótolni tudja. Többé nem történik meg az, a mi a brüsszeli néptudományi központ tervezése alkalmával történt, midőn az emberiségből az uraltáji népcsaládot egészen kifejejtették.

A magyar néptudomány fundamentumainak megismertetése és a világraszóló folyóirat megindítása és fentartása mellé még két olyan magasztos feladat sorakozik, a melyet ismét csakis egy Néptudományi Intézet tud sürgősen megvalósítani. Az egyik a stockholmi *Skansen* mintájára tervezett s egyelőre csak a magyarországi népek életét felölelő, később azonban az összes uraltáji népekre kiterjesztendő szabadegyalatti nyílt múzeum, vagy múzeum-park lesz; a másik pedig egy néprajzi, régészeti és iparművészeti tartalmú nagy uraltáji művelődéstörténeti múzeum volna. E téren különösen a modern művelődés pusztításának kitett magyar, finn, japán és török néprajzi anyag lesz sürgősen összegyűjtendő. Mivel minden nemzet gyűjti a maga anyagát, és gyűjtésének tudatosan felhalmozott másod-, harmad- és negyedpéldányait majd arra használja fel, hogy rokonaival csereviszonyba lépessen: a magyar vállalkozás tulajdonképpen nem is egy, hanem négy uraltáji néprajzi múzeumot fog elővárásolni. A magyar és finn múzeumokban e téren az előmunkálatoknak már olyan eredményei láthatók, a melyeknek segítségével a tervezett nagyobbarányú vállalkozás óriási jelentősége előre megállapítható. Megállapítható különösen a magyaré, mely Európa közepén állítaná a körülötte lakó germánok, szlávok és románok szeméi elé az uraltáji népek néprajzi emlékeinek gazdag világát. A Japán és Magyarország közti óriási területről hordaná össze azokat a jelentékteleneknek tetsző s ezért eddig kevés figyelemre is méltott népi, vagy már csak népiesnek nevezhető emlékeket, a melyeknek a népek és nemzetek életében azonnal csodálatos tudományos jelentőségük és megtartó erejük keletkezik, amint azokat összegyűjtik, múzeumi anyaggá szervezik és a modern fejlődésben minden adott alkalommal értékesíthető nemzeti erőforrásnak tekintik.

A veszendő néprajzi résszel múzeológiai tekintetben szomszédos iparművészeti téren Japánnak és Törökországnak a közelemltban még legendás gazdagságú és szépségű régi emlékei voltak. A velük elárasztott európai és északamerikai piacok ma már annyira kiürültek, hogy a tervezett uraltáji múzeumok számára sürgősen meg kell mentenünk mindent, a mi még megmenthető. Mert hiszen egy uraltáji művelődéstörténeti múzeumot a néprajzi rész példátlan változatossága és az iparművészeti rész genuin tartalmának keletiesen buja gazdagsága avatna minden nemzetközi versenyen felülálló s népcsaládunk számára tiszteletet parancsoló európai látványossággá.

Az uraltáji népek művelődéstörténeti múzeumainak legnagyobb súlyú tudományos anyagát a régészeti kutatások szolgáltatják. E téren

a tervezett Néptudományi Intézetre még rendkívüli feladatok várnak. A babyloniai ásatások már igazolták, hogy az ott keletkezett sémi művelődésnek az ékiratok tartalmával igazolt sokkal régibb *szumerakkad* művelődés volt a forrása. Erről a Krisztus előtti a III. évezred első negyedében már kihalt ősnépről pedig ma már minden jelentékenyebb szakember azt vallja, hogy az uralattáji népcsaládhoz tartozott. Az ékiratos téglák kiásott tömege az angliai és észak-amerikai múzeumokba vándorolt. Még fájdalmasabban érinthet bennünket az, hogy Magyarország egyik jeles szülöttje, *dr. Stein Aurel* angol szolgálatban tárta fel a homokba temetett kelet-turkesztáni romvárosokat s a bennük talált ó-török, uigur stb. régiségeket és írott emlékeket az angol kormánynak szolgáltatta át. Bizonyára illetéktelen helyre jutnának a később feltárandó kincsek is, ha nem jönne nálunk létre egy Néptudományi Intézet, mely gondoskodni tud majd arról, hogy az egyetemes írástörténet legrégebb emlékei ezután már uralattáji művelődéstörténeti múzeumokban is hirdessék az uralattáji népek ősműveltségének minden indogermán és sémi régiséget megelőző úttörő dicsőségét.

Az angol kutatók kizsákmányolása indította a féltékenykedő oroszokat arra, hogy létrehozták az útleveleket és kutatási engedélyeket könnyen kieszközölő Nemzetközi Közép- és Kelet-Ázsiai Társaságot. Ennek alapszabályaival tették aztán minden kutatóra nézve kötelezővé, hogy a fölfedezett és tanulmányozott ázsiai emlékek a helyükön maradjanak. Az orosz fennhatóság ázsiai részében ez azt jelenti, hogy a mely emlék mégis megmozdul, az minden európai kutatótól elkoboztatik és orosz múzeumokba vándorol. Már pedig azt minden művelt embernek és országnak el kell ismerni, hogy a kelet-turkesztáni régészeti és írástörténeti emlékeknek, továbbá a Jenissei, Orkhon és Selenga vidéki ó-török- és uigurnyelvű feliratos köveknek elsősorban egy uralattáji művelődéstörténeti múzeumban kell e népcsalád ókori és középkori magasmértékű műveltségét az egykorú ókori és Kr. u. VI—X. századi ázsiai és európai indogermán népekével szemben igazolni. Ugyanez áll természetesen az uralattáji területek részézetének minden régibb- és újabbkori emlékére nézve is.

A néptudomány minden szellemi tőkéjével rendelkező magyar intézet munkakörében még talán a felsorolt művelődéstörténeti és múzeológiai feladatoknál is nagyobb horderejű teendők várnak az uralattáji népek nyelvének, népköltészetének, népzenejének, néphitének és népszokásainak kutatóira. A mi e téren a finn-ugor rokonnépeink lelki életének tudományos megfigyelésén kívül történt, nem sokkal több annál, a mit a gyarmatosításra törekvő hatalmak szoktak a megszállandó területek és benszüllött népek megismertetése alkalmával jól-rosszul elvégeztetni. A finnek és magyarok előmunkálatainak busás eredménye fényesen igazolja, hogy a mostoha viszonyok miatt alacsonyabb művelődési fokon megrekedt népek lelki világát csakis olyan művelt rokonnép tudja teljes sikerrel feltárni, a melynek a nyelvtörténet, összehasonlító nyelvészet és az összehasonlító néptudomány minden ágának minden tudományos eszköze már rendelkezésére áll. Ha ez a népnyelvet megismerte, ennek segítségével feltárja a néphagyomány egész világát. Már pedig az uralattáji népnyelvek tőkéletes ismerete nélkül tanulmányozott közép-ázsiai rokonnépek máig lejegyzetlen hagyománya még rendkívüli kincseket és meglepetéseket rejtget a rendszeres kutatás számára.

Annak igazolására, hogy rokonnépeink lelki gazdagságának feltárására és hozzáférhetővé tételére magunknak kell vállalkoznunk, a sok közül csak egy súlyos példát hozok fel. Az orosz *Radlof*

Vilmos felfedezte, hogy a kara-kirgizek énekmondói *Manas*-ról egész eposzra terjedő epikai dal-kört énekelnek. A lejegyzett részeket a „Proben“ V. kötetében német fordításban is közzétette s vele módot nyújtott Wundt Vilmos lipcei filozófusnak, hogy korszakalkotó „Völkpsychologie“-jában a naiv eposzok létrejöttének titkát minden eddigi magyarázatnál jobban megfejtse. Noha ezzel a nép ajkán élő *Manas*-eposznak világirodalmi jelentősége már igazolva van, e megmérhetetlen értékű uraltáji szellemi kincs megmentéséről a kara-kirgizek orosz urai sem eddig nem gondoskodtak, sem ezután nem fognak gondoskodni. És ez már nem fogékonytalanság, hanem — politika. Az oroszoknak ugyanis nagyon szomorú tapasztalataik vannak a leigázott uraltáji népek nemzeti hagyományainak gyűjtése terén. Így a finnek egy része még pogány emlékeket ápol, midőn Lönnrot a „Kalevala“ énekeit először összegyűjtötte és uraltáji részről a világirodalmat az első élő, tehát hiteles naiv eposszal megajándékozta. Ez a nemzeti kincs az orosz uralom nyelvredeletének szigorú tilalma ellenére a finn népi nyelvet életképes irodalmi nyelvvé emelte és a svéd befolyás alatt álló finn irodalom helyébe nemzeti irodalmat teremtett. A nemzeti irodalom nyomán aztán nemzeti öntudat és nemzeti művelődés sarjadt, a mely a finnek számára először a művelt világ teljes elismerését, legújabbán pedig a finn nemzet függetlenségét szerezte meg.

E szögből vizsgálódva, a *Manas*-eposznak csakugyan óriási nemzeti jelentősége bontakozik ki szemünk előtt. Mert ha egy magyar néptudományi intézet kötelességszerűen lejegyezteti, kinyomatja és fordítás kíséretében a világirodalomnak hozzáférhetővé teszi, akkor ezzel az összes török-tatár rokonnépeket közelről érintő korszakos eseménnyel nemcsak a kirgizek, hanem összes kelet-európai és nyugot-ázsiai rokonaik faji öntudatának fölébresztésére és nemzetalkotó törekvéseire is súlyos következményekkel járó hatást tud gyakorolni.

Az ilyen nagy példa után nyomban meg kell említenünk, hogy az uraltáji népcsalád közös nemzeti tudományának tudatos szervezkedését tulajdonképpen nem is a néhány nagy feladat teszi sürgőssé és multhatatlanul szükségessé. Hiszen ilyen feladatokra az idegenek közül is jelentkezik majd akkor-amikor egy-egy alaposan fölkészült vállalkozó. *A mi szervezkedésünket szükségessé és nagy-jelentőségűvé a néptudomány kis dolgai avatják.* Azzá avatja az uraltáji nyelvek összes dialektusainak az a rendkívül sok időt és munkaerőt igénylő tüzetes és fölöttébb fáradságos tanulmányozása, a mely nélkül nincs megbízható uraltáji összehasonlító és történeti nyelvészet, nincs kimerítő uraltáji művelődéstörténet és nincs Ázsiának egyetemes őstörténelme sem. Azzá avatja az uraltáji népek összes lírai és epikai dalainak és dallamainak, összes mondáinak és meséinek, összes vallásos hiedelmeinek és babonás szokásainak felkutatása és gondos lejegyzése, hű fordításban való hozzáférhetővé tétele és a nemzetközi összehasonlító folklore útján való tudományos értékesítése. Szóval csupa olyan feladat, a melynek szolgálatában a tudományos munkások százainak kell a földgömb tekintélyes részén eloszolva az adatgyűjtők úttörő munkáját hosszú éveken és évtizedeken át lelkiismeretesen elvégezni.

Noha a nemzetközi tudomány uraltájiak ellen épített kínai falat nem ismer, azzal mégsem kecsegtethetjük magunkat, hogy a néptudomány terén indogermán szomszédaink most, vagy a közeljövőben alacsonyabb kultúrájú európai és ázsiai rokonaik tanulmányozására vállalkoznának. Koloniális érdekei indogermán részről itt

csak az oroszoknak vannak. Ezeknek nyomán azonban a néptudomány terén eddig nem sarjadt annyi eredmény, a mennyit egy kultúr néptől várni lehetne. Kolonialis érdekei uraltáji részről itten ma még csak a japánoknak vannak, idővel pedig jelentéktelenebb mértékben csak a finneknek és a faji öntudatra ébresztett török-tatár népeknek lehetnek. *Az így kialakult viszonyok utalják rá tehát a magyarságot arra, hogy a nemzetközi politika szempontjából teljesen érdektelenül szorgalmazhassa az uraltáji néptudomány fundamentumainak felkutatását és hozzáférhetővé tételét.* Szorgalmazhatja teljesen gyanútlanul akkor, midőn az egész uraltáji népcsalád dicsőségére a mostani méltánytalan elbánás alkalmából, a nemzetközi tudomány legmagasabb színvonaláig emelkedve, a saját néptudományának fundamentumait angol, német, francia és olasz nyelven, összesen 228 kötetben ismerteti meg az egész művelt emberiséggel.

És ha a magyarság a mostani rendkívüli alkalmat megragadhatja, a természetes úton létrehozott Néptudományi Intézetet mindjárt úgy rendezi be, hogy ne csak a magyar szakembereket foglalkoztassa, hanem a finneket, japánokat és törököket is. A mennyiben pedig az uraltáji néptudomány egész vonalán ma még a magyarságnak sincsenek megfelelő számú és képzettségű szakemberei, nyomában gondoskodás történhetik arról, hogy a munkamegosztás elve szerint ifjú tudósokat ne csak Magyarország és Finnország számára neveljünk, hanem Japán és Törökország számára is. Ezen előmunká-lattal azonnal megteremtjük azt az összeköttetést, a melyet ez a négy nép eddig egymás közt nélkülözött, de a melyt a néptudomány összehasonlító módszere miatt ezután nélkülöznie már semmi körülmények közt sem lehet. Mivel ezt kormányainkkal megértetni nem lesz nehéz, a Magyar Néptudományi Intézet megalapítása után azonnal megkezdhetjük végzett egyetemi hallgatóinknak egymás országába menesz-tését és belső-ázsiai tanulmányutakra és gyűjtőutakra való elő-készíttetését.

Az így megkezdett rendszeres munkálatok eredményei először a uraltáji múzeumainkban hirdetik majd a mi tudományos törekvé-seinknek azokat a gigantikus arányait, a melyek a néptudomány többi ágaiban is csakhamar jelentkezni fognak. Ezek az arányok lesznek aztán biztosítékai annak, hogy népcsaládunk minden utánunk következő tudós fiában lángrolóban majd az a fajszeretet, a mely nélkül ezt a nagy munkát folytatni és befejezni, rokonnépeink faji öntudatát fölébresztteni és állandóan ébrentartani, a földi élet létfen-tartó küzdelmeiben rokonnépeink és egész népcsaládunk fenmara-dását biztosítani nem lehet.

Ime, ez az a része a most forrongó, de még tökéletesen ki nem alakult „*turáni gondolat*“-nak, a mely a benne rejlő nagy tudományos tartalom erejével legelőször, már a kípattanás pillanatában testet ölthet. Japánban, az urál-altáji, vagy turáni népcsalád „ultima Thule“-ján, éppen úgy megértik és megvalósítják majd, mint a hogy valósítják Finnországban, Törökországban és legelőször megvalósítják nálunk, Magyar-országon. A körünkben időző *Setälä Emil* finn akadémikus társunktól arról értesülünk, hogy náluk éppen ő hozta javas-latba s az új Kalevala-Társaság már vállalta is a finn-ugor-sággal foglalkozó tudományágaknak egész ural-altáji népcsalá-dunkra való kiterjesztését. Mivel a „*turáni gondolat*“-nak a

törökség művelt osztályaiban könnyen megtermékenyíthető talaja van, mi sem áll útjában annak, hogy a Magyar Néptudományi Intézet majdan a jelzett szervező munkálatokat zavartalanul végezni tudja. Nem állhat útjába egyetlen, ma még velünk ellenségeskedő, germán, szláv, vagy román nép sem. Hiszen a mi tudományos törekvéseinknek az a minden ellenállást megbénító és minden akadályt elhárító fölényes ereje is megvan, hogy a mi egyesült erővel végzett munkánk eredménye nemcsak az urál-altáji rokonnépek nemzeti irodalmát és tudományát fogja gyarapítani, hanem nélkülözhetlen szükséglete lesz az összehasonlító műveletekre utalt egyetemes néptudomány minden ágának, sőt az emberiség egyetemes művelődési történetének is. Szóval a mi nagy népesaládunknak minden feltárandó faji értéke, mint fölmérhetetlen értékű nemzeti tulajdon, a magyar néptudomány fundamentumainak nyomdokain érvényesülve, az egész művelt emberiség szellemi életének soha nem nélkülözhető közös kincskészlete lesz.

Széchenyi a művelt nyugati társadalmak lelkét szállította haza és lehelte nemzetébe. A magyar léleknek ez a gyarapodása a magyar nemzet életképességének csodálatos erejű biztosítéka lett. A művelt emberiséggel fenntartott lelki közösség egyben bizonyosságot tett arról is, hogy a magyarság az idegen befolyások tengerré áradt özönében tökéletesen meg tudta tartani, irodalmában pedig tökéletesen tudta érvényesíteni nemzeti nyelvét, nemzeti hagyományait és egész faji tartalmát. Mi tehát a megpróbáltatások mai napjaiban és esetleg még elkövetkezendő esztendeiben arra leszünk hivatva, hogy Széchenyi nagy lelkének világjáró hajóját immár visszafordítsuk és magyarrá lett külföldi áruinak helyén a művelt emberiségnek mindenhova elszállítsuk faji tartalmunknak azokat a tudományos úton megállapított és a művelt népek nyelvén közvetített nagy értékeit, a melyek most időszerű csereárúképpen igazolni tudják, hogy a rokonaitól elszakadt és az indogermán népesalád európai rokonnépei közt elhelyezkedett 10 milliónyi magyarságot *idegen befolyással* a történelmi szerepre hivatott művelt nemzetek sorában megbénítani, vagy végleg elsorvasztani nem lehet.

A magyar néptudomány egész vonalon való érvényesülését tehát tovább akadályozni vagy késleltetni nem szabad. Ezért esedezem ismételten, hogy a M. Tud. Akadémia, itt egész terjedelmükben feltárt előmunkáitaimat tudomásul venni, az ismételten indítványozott állandó Néprajzi Bizottságot pedig az idei nagygyűlésen megalapítani kegyeskedjék. „A magyar néptudomány fundamentumai“ nak munkásai és a M. Tud. Akadémia új állandó bizottságának tagjai lesznek aztán hivatva arra, hogy a Magyar Néptudományi Intézetet létrehozzák.